



4. Журавльова Л. С. Сучасні підходи до вивчення порушень мовленнєвого розвитку молодших школярів. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки)*. Вип. 8. Кам'янець-Подільський : ПП Медобори. 2006, 2016. С. 89-101.
5. Корнев А. Н. Нарушение чтения и письма у детей : учеб.-метод. пособие. Спб. : МиМ, 2017. 286 с.
6. Лалаева Р. И. Нарушения речи и их коррекция у детей с задержкой психического развития: учебное пособие для студентов высших учебных заведений. М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2014. 303 с.

УДК 376-056.264-
053.4:[811.161.2'233'373:398.21]

О. В. Ласточкина

*кандидат педагогічних наук,
старший викладач
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка*

Т. А. Саган

*магістрантка спеціальності
Спеціальна освіта
(Логопедія. Спеціальна психологія)
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка*

РЕЗУЛЬТАТИ ЕФЕКТИВНОСТІ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО НАВЧАННЯ ЗІ ЗБАГАЧЕННЯ ЛЕКСИКИ ДІТЕЙ ПЕРЕДШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті подано кількісно-якісний аналіз ефективності експериментального навчання – збагачення лексики дітей передшкільного віку з загальним недорозвитком мовлення засобами народної казки.

В статтє представлено количественно-качественный анализ эффек-

тивности экспериментального обучения – обогащение лексики детей дошкольного возраста с общим недоразвитием речи с помощью народной сказки.

The article presents a quantitative and qualitative analysis of the effectiveness of experimental learning – the enrichment of vocabulary of preschool children with general underdevelopment of speech by means of folk tales.

Ключові слова: загальний недорозвиток мовлення, передшкільний вік, збагачення лексики, народна казка.

Ключевые слова: общее недоразвитие речи, дошкольный возраст, обогащение лексики, народная сказка.

Keywords: general speech underdevelopment, preschool age, vocabulary enrichment, folk tale.

Постановка проблеми. Логопедична робота з дітьми з загальним недорозвитком мовлення (ЗНМ) триває багато десятиліть. На даний момент для корекції даного порушення використовують різні методики: як новітні, так і традиційні.

Питання про стан лексичної системи старших дошкільників (напередодні їх вступу до школи) та, власне, й молодших школярів із загальним недорозвитком мовлення є актуальним на сьогодні; воно потребує вирішення за допомогою ефективних методів, способів та засобів навчання.

Тому, на завершення процесу підготовки до експериментального навчання для роботи з дітьми даної категорії ми здійснили специфічний добір як загально-педагогічних, так і спеціально-педагогічних методів, принципів навчально-виховного й логокорекційного процесу; визна-

чилися й підготували комплекти наочно-дидактичних матеріалів для підгрупової та фронтальної логопедичної роботи.

Змістовим наповненням конспектів експериментальних занять виступили окремі різновиди дитячої літератури (легенди, казки, оповідання, вірші, авторські твори тощо). Однак, народна казка, як один із цікавих та наймотивованіших підвидів (цього висновку ми прийшли після серії пробних експериментальних логопедичних занять з дітьми з ЗНМ), була використана нами у найбільшому об'ємі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню лексичної системи у дітей з загальним недорозвитком мовлення присвячено велику низку наукових робіт.

Дослідженню словника дошкільників із ЗНМ приділяли увагу такі науковці, як Л. Волкова, Н. Жукова, Р. Левіна, Р. Лалаєва, О. Мастюкова, Є. Соботович, В. Тарасун, Т. Філічева, Г. Чиркіна, М. Шеремет та інші [2].

Праці вчених містять характеристику загального недорозвитку мовлення, як мовленнєвого порушення; вони деталізовано описують особливості різних складових мовлення дітей із ЗНМ, зокрема, детально описують стан лексики та наголошують на недорозвитку лексичної системи, що вагомо впливає на загальний стан інтелектуально-мовленнєвого розвитку [6].

Мета статті – представити стислий опис та результати ефективності експериментального навчання щодо збагачення лексики дітей передшкільного віку з загальним

недорозвитком мовлення засобами дитячої літератури, зокрема, народної казки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Експериментальне навчання щодо збагачення лексики дітей з ЗНМ засобами народної казки нами було проведене на базі Сумського дошкільного навчального закладу (ясла-садок) №3 «Калинка» у групі компенсуючого типу для дітей із порушеннями мовлення – «Світлячок». Під час реалізації експериментального навчання ми спиралися на таке підґрунтя, як робоча програма, за якою працює заклад дошкільної освіти (Базова програма «Я у Світі») та логокорекційна програма (програмова розробка за редакцією І. В. Кравцової, Л. С. Стахової) [3].

Під час розробки конспектів занять ми добирали літературу за програмою «Я у Світі», що пропонує перелік дитячої літератури для кожного вікового періоду. Для ефективного збагачення лексики під час експериментального навчання нами було дібрано та реалізовано на заняттях казки згідно лексичних тем тижня. Це такі казки, як: «Лисичка-сестричка і Вовк-панібрат», «Пан Коцький», «Солом'яний бичок», «Мудра дівчина», «Закопане золото», «Хліб і золото», «Дідова дочка і бабина дочка», «Івасик-Телесик», «Котигорошок», «Кирило Кожумяка», «Царівна-жаба», «Язиката-Хвеська», «Снігуронька» (російська казка), «Сестричка Оленка і братик Іванко» (російська казка), «Три доньки» (татарська казка), «Хавеле» (єврейська



казка), «Легкий хліб» (білоруська казка). Мотиваційними елементами для опрацювання казок різних народів, у тому числі національних, виступили персонажі казок, власне, казкові сюжети та їх адаптовані до сучасних умов варіації, що дозволили формувати повчальні підсумки з орієнтиром на реалії суспільних відносин сьогодення.

До експериментального навчання та після його завершення (березень-травень 2021 року) ми проводили вивчення стану лексики дітей передшкільного віку з ЗНМ.У даному процесі взяли участь десять дітей із ЗНМ II-III рівня, віком 5-6 років. Діагностичні завдання було використано з матеріалів Г. Блінової, А. Малярчук, Л. Федорович [1, 4, 5].

Під час діагностики стану лексики (її пасивного та активного словника) дітям було запропоновано виконати наступні завдання, зокрема, на:

- розуміння іменників (методика Г. Блінової);
- розуміння дій (методика А. Малярчук);
- вміння узагальнювати слова (методика А. Малярчук);
- розуміння ознак (методика А. Малярчук);
- диференціація однини та множини іменників (методика Г. Блінової);
- розуміння відмінкових конструкцій з прийменниками (методика Л. Федорович);
- розуміння зменшувально-пестливих суфіксів іменників (методика А. Малярчук);

- диференціація форм однини та множини дієслів (методика Л. Федорович);
- називання іменників за запропонованими темами (усно, без наочного матеріалу);
- називання частин тіла і частин предметів (за картинками) (методика Л. Федорович);
- підбір антонімів (методика Г. Блінової);
- підбір дієслів (для відповіді на питання логопеда) (методика А. Малярчук);
- називання кольорів (методика Л. Федорович);
- називання форми (з опорою на картинки) (методика А. Малярчук).

Нижче пропонуємо критерії оцінювання, що містять диференціацію показників за трьома рівнями.

Низький рівень (НР) від 0-10 балів – повна відсутність використання словникових конструкцій; словник більше пасивний, при чому мовлення супроводжується відповідними жестами. Фразове мовлення спотворене, з лепетом. Граматична будова рідної мови відсутня.

Середній рівень (СР) від 11-21 балу – використання збідненого словникового запасу зі спотвореннями. Фразове мовлення реалізується у вигляді побудови простих речень (складання речення з двох-трьох слів). Граматична будова характеризується наявністю великої кількості тяжких та постійних помилок. Використання частин мови у реченні часто є недоречним, хоча в деякій мірі може визначити рід дієслів та їх час.

Високий рівень (ВР) від 22-28 балів – активний словниковий запас наближене до норми. Фразове мовлення на достатньому рівні, але в деяких випадках може проявлятися неправильне граматичне оформлення фраз і підбір слів до контексту. Частини мови дитина правильно розуміє та використовує.

Оцінювання завдань було вирішено здійснювати наступним чином: **2 бали** за правильне вико-

нання усього завдання; **1 бал** за правильне виконання половини завдання; **0 балів** – якщо дитина взагалі не виконує завдання.

Результати первинної та вторинної діагностики подані у таблицях № 1, № 2, що їх графічно представляє рисунок 1.

Таблиця №1
**Виконання дітьми групи порівняння
діагностичних завдань до та після експериментального навчання**

№	ПІБ дитини	Вік	Сума балів до експеримент. навч.	Рівень	Сума балів після експеримент. навч.	Рівень	Зміни у %
1.	Тимур С.	6 р.	20	СР	22	ВР	10 %
2.	Ксенія Р.	7 р.	25	ВР	25	ВР	0 %
3.	Тимур Ф.	6 р.	23	ВР	23	ВР	0 %
4.	Тимофій Л.	6 р.	21	СР	23	ВР	9 %
5.	Максим А.	5 р.	19	СР	21	СР	10 %

Таблиця №2
**Виконання дітьми основної групи
діагностичних завдань до та після експериментального навчання**

№	ПІБ дитини	Вік	Сума балів до експеримент. навч.	Рівень	Сума балів після експеримент. навч.	Рівень	Зміни у %
1.	Данил Д.	7 р.	23	ВР	27	ВР	17%
2.	Максим С.	6 р.	14	СР	18	СР	28%
3.	Максим К.	6 р.	18	СР	22	ВР	22%
4.	Давид Г.	6 р.	22	ВР	26	ВР	18%
5.	Матвій Л.	6 р.	21	СР	25	ВР	19%

Аналіз кількісних даних показує, що рівень лексики у дітей у групи порівняння до контрольного обстеження показував 77 %, в основній групі показник був 70 %, після

проведення другого етапу (експериментальної методики) і третього (контрольне обстеження дітей) показало, що стан лексики у дітей групи порівняння покращився лише

5 % (результат 81 %), щодо основної групи стан покращився, аж на 20 % (результат 84 %), що є гарним результатом для нас (Рис. 3).

Під час контрольного обстеження дітей основної групи, окрім того, що вони показували гарний результат нашої роботи. Використовували багатий запас активного словника на різні частини мови (іменник, дієслово, прикметник), також використовували слова протилежні за значенням, близькі за значенням, але різні за написанням (антоніми, синоніми).

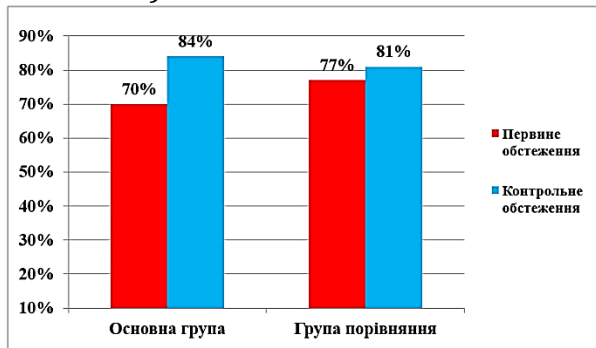


Рис. 3. Порівняльний аналіз показників стану лексики дітей із ЗНМ до та після експериментального навчання

Висновки та перспективи подальших досліджень. Кількісно-якісний аналіз показав, що стан лексики у дітей з ЗНМ основної групи до та після експериментального навчання покращився відносно групи порівняння, у якій кількісні показники змінилися лише на 5 %. Отже, процес збагачення лексики дітей із ЗНМ за допомогою народної казки є ефективним; створена нами система експериментальних занять (на основі різних жанрів дитячої лексики, у тому числі народних казок) може бути рекомендована викорис-

товувати в корекційній роботі з дітьми даної категорії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Блінова Г. Альбом для обстеження мовлення у дитини : в 2 ч. К. : Благовіст, 2001. 215 с.
2. Богуш А. Дошкільна лінгводидактика : теорія і методика навчання дітей рідної мови : підручник / за ред. А. Богуш. К. : Вища школа, 2007. 542 с.
3. Кравцова І. В., Стахова Л. Л. Програма «Корекційно-розвиткова робота з дітьми із загальним та фонетико-фонематичним недорозвиненням мовлення». Тернопіль : Мандрівець, 2019. 80 с.
4. Малярчук А. Обстеження мовлення дітей : дидактичний матеріал. К. : Літера, 2002. 103 с.
5. Федорович Л. Логопедичний альбом : навч. наоч. посіб. Вид. 2-ге, перероб. та допов. Запоріжжя : ЛІПС, 2014. 143 с.
6. Трофименко Л. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ : програмно-методичний комплекс. К. : «Актуальна освіта», 2013. 108 с.